

Кругляк М.І.
kruhliak_myroslava@kneu.edu.ua
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології
факультету управління персоналом, соціології та психології
КНЕУ імені Вадима Гетьмана,
м.Київ, Україна

КОНЦЕПЦІЯ ALIEF І ЇЇ РОЛЬ У ПОЯСНЕННІ ПРИХИЛЬНОСТІ ДО ПАРАНОРМАЛЬНИХ ВІРУВАНЬ

Чимало мислителів, особливо прихильників просвітництва, сподівались, що поширення наукових знань і зростання освіченості населення призведе до викорінення всіляких забобонів і марновірств. Однак реальна картина складніша: дані, зібрані дослідниками впродовж минулих кількох десятиліть, показують, що між прихильністю до паранормального і рівнем освіти чи IQ не спостерігається чітко вираженої кореляції. Іноді освіченіші люди виявляються навіть більш схильними до прийняття того чи іншого паранормального явища, як-от у мешканців США й Німеччини вищий рівень освіти позитивно корелює з вірою в ясновидіння [1, 31]. Крім того, забобонність може виражатися й на стихійному рівні, коли сучасні освічені люди «про всяк випадок» дотримуються тих чи інших марновірств, хоч на теоретичному рівні їх заперечують.

Існують різні пояснення, чому раціональність і освіта уживаються в свідомості людини з ірраціональними проявами. Одна з цікавих гіпотез запропонована Т. Гендлером, який ввів поняття *alief* – автоматична, інтуїтивна установка, що може суперечити змісту переконання, якого людина дотримується явно (*belief*). Наприклад, людина може бачити, як кондитер щойно приготував шоколадну суміш, і одну її частину виклав у вигляді звичної плитки шоколаду, а іншій надав форму фекалій. Хоча на свідомому рівні людина знає, що це шоколад, і любить його, але думка, щоб з'їсти шоколад у формі фекалій викликає огиду. Так само, дивлячись фільм жахів людина може лякатись, хоч на раціональному рівні розуміє, що їй нічого не загрожує [2, 641].

До особливостей *alief* належить те, що при цьому відбувається активація асоціативних ланцюжків, причому незалежно від свідомого ставлення до їх змісту. На відміну від фантазії, яка сприймається як вигадка, *alief* пов'язується з реальністю і впливає на поведінку людини. Концепт *alief* може бути корисним при поясненні стихійної забобонності людей, які серйозно не вірять в паранормальне, але в їхніх діях присутній вплив забобонів. Гендлер наводить приклади, які дотичні до магічного мислення. Гравець у дартс, який влучно метає дротики у фотографію незнайомця, відчуватиме значно більший дискомфорт, якщо цілком буде фотографія близької людини. Хоч на раціональному рівні гравець розуміє, що він не нашкодить, влучаючи у фотографію, але на рівні інтуїтивної установки він тривожиться. Так само, люди, які без проблем носять вживаний одяг, відчують більшу нехіть, коли їм пропонують вдягнути сорочку, яку носила неприємна їм людина (навіть якщо ця сорочка ретельно продезінфікована) [2, 646].

Ще один аспект пов'язаний із мірою протистояння інтуїтивного *alief* та явно експлікованого *belief*. У одному дослідженні було встановлено, що учасники з розвиненим як інтуїтивним, так і раціональним мисленням, виявили найбільшу схильність до паранормального, натомість учасники з розвиненим раціональним, але низько розвиненим інтуїтивним – найменшу [3, 828]. Це показує, що раціональне мислення у деяких випадках справді корелює зі зменшенням віри в паранормальне (як і передбачає просвітницький підхід), але якщо інтуїтивне мислення має сильний вплив, тоді спостерігається картина, протилежна до просвітницького припущення, і раціональніші люди можуть бути навіть сприйнятливішими до забобонів.

Тож дослідження характеристик різних типів мислення, і зокрема, таких ментальних станів, як *alief*, дозволяє чіткіше зрозуміти можливу непослідовність між раціональними переконаннями й інтуїтивними установками освічених людей.

Використана література:

1. French C. C. Anomalistic psychology: exploring paranormal belief and experience. / C. French, A. Stone – Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan, 2014 – 332p.
2. Gendler T. S. Alief and Belief // Journal of Philosophy – 2008 – Vol. 105, Issue 10 – pp. 634–663. doi:10.5840/jphil20081051025
3. Wolfradt U., Oubaid V., Straube E. R., Bischoff N., Mischo J. Thinking styles, schizotypal traits and anomalous experiences // Personality and Individual Differences – 1999 – Vol. 27 – pp. 821–830.